

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2018-1-IE01-KA204-038768

MEIDÄN TARINAMME:

IKÄÄNTYNEIDEN IHMISOIKEUDET EUROOPASSA

SUOMI

DOKUMENTAARINEN TEATTERIKÄSIKIRJOITUS

MEIDÄN TARINAMME: IKÄÄNTYNEIDEN IHMISOIKEUDET EUROOPASSA

DOKUMENTAARINEN TEATTERIKÄSIKIRJOITUS

Hankkeen rahoittaja Euroopan komissio ei ole millään tavoin vastuussa tämän julkaisun sisällöstä eikä sen käytöstä. Julkaisu vastaa ainoastaan tekijöidensä näkemyksiä. Komissiota ei voida saattaa vastuuseen kirjassa esitetyn tiedon käytöstä.

Lisätietoa hankkeesta: <http://twomoons.eu>

TEKIJÄT:

Caroline Coffey, The Gaiety School of Acting (Irlanti)

Seamus Quinn, The Gaiety School of Acting (Irlanti)

Anna Kadzik-Bartoszewska, the Gaiety School of Acting (Irlanti)

Cristian Palmi, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Beatrice Visibelli, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Nicola Zavagli, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Marita O'Brien, Co-Creation Support CLG (Irlanti)

Jackie O'Toole, Co-Creation Support CLG (Irlanti)

Henriikka Laurola, Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa (Suomi)

Päivi Helakallio-Ranta, Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa (Suomi)

Licia Boccaletti, Anziani e non solo (Italia)

Salvatore Milianta, Anziani e non solo (Italia)

Andra-Oana Petrea, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

Rodica Caciula, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

Ioana Caciula, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

JOHDANTO DOKUMENTAARISEEN TWO MOONS -TEATTERIKÄSIKIRJOITUKSEEN	4
TIETOA TWO MOONS -TEATTERIKÄSIKIRJOITUKSEN LUOMISPROSESSISTA.....	5
KÄSIKIRJOITUS 1: MEIDÄN TARINAMME: IKÄÄNTYNEIDEN IHMISOIKEUDET EUROOPASSA.....	6

JOHDANTO DOKUMENTAARISEEN TWO MOONS -TEATTERIKÄSIKIRJOITUKSEEN

Tämä teatterikäsi kirjoitus on yksi Two Moons -hankkeen koulutuksellisista resursseista, joiden tarkoituksena on lisätä ikäihmisten ja laajemman yhteiskunnan tietoisuutta ihmisoikeuksista ja niiden käytännön ilmenemismuodoista. Dokumentaarinen Two Moons -teatteriesitys tarjoaa yleisölle mahdollisuuden todistaa tosielämän tilanteita, joissa ikäihmisten ihmisoikeuksia ei ole kunnioitettu.

Two Moons -hankkeen tavoitteet ovat:

- Tarjota oppimiskokemuksia ihmisoikeuksiin, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimukseen (ECHR) ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (UNCPRD) liittyen
- Voimaannuttaa ikääntyneitä hyödyntämään ihmisoikeuksiaan arjessa, ja raportoimaan ihmisoikeusloukkaukset
- Tehdä päättäjät, sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ja ikääntyneitä edustavat organisaatiot tietoisiksi ikäihmisten oikeuksia loukkaavista tilanteista ja käytännöistä julkisissa palveluissa, ja voimaannuttaa heitä toimimaan toisin

Hankkeessa tuotettaviin, toisiinsa linkittyviin resursseihin kuuluvat:

- 'Minun oikeuteni, minun hyvinvointini' -kirja
- Dokumentaarinen teatterikäsi kirjoitus 'Meidän tarinamme: ikääntyneiden ihmisoikeudet Euroopassa'
- Ohjeistus 'Meidän tarinamme: ikääntyneiden ihmisoikeudet Euroopassa' järjestämiseksi
- Kuuntele tarinani' -äänitteet kuudesta monologista radioesityksiä varten

TIETOA TWO MOONS - TEATTERIKÄSIKIRJOITUKSEN LUOMISPROSESSISTA

Dokumentaarisessa teatterissa hyödynnetään olemassa olevaa dokumentoivaa materiaalia (kuten sanomalehtiä, hallituksen raportteja, haastatteluja) pohjana tarinoille, jotka kertovat todellisista ihmisistä ja tapahtumista. Dokumentaarinen Two Moons -teatteriesitys tuo teatterin lavalla eloon tarinat, joita ikäihmiset ympäri Eurooppaa ovat kertoneet tilanteista, joissa heidän ihmisoikeuksiaan on rikottu. Tarinoista on muokattu monologeja, jotka on koottu yhteen varsinaista teatteriesitystä varten.

Teatteriesitys koostuu kuudesta monologista, joita luetutettiin jokaisessa Two Moons -hankkeen hankekumppanimaassa: Suomessa, Irlannissa, Italiassa ja Romaniassa. Kaikkiaan 32 henkilöä, 23 ikäihmistä ja yhdeksän ammattilaista, osallistui luentatilaisuuksiin. Niistä kerätty yksimielinen palaute kertoi, että teatterikäsi kirjoituksen pohjana toimivat monologit olivat helpotajuisia, todentuntuksia, ja kertoivat tilanteista, joita ikäihmiset kohtaavat arjessaan kussakin hankekumppanimaassa.

KÄSIKIRJOITUS 1: MEIDÄN TARINAMME: IKÄÄNTYNEIDEN IHMISOIKEUDET EUROOPASSA

Tämä käsikirjoitus koostuu kuudesta monologista. Näistä viisi on kokonaisuuksia itsessään ja kuudetta, Elsan monologia, hyödynnetään tuomaan eri monologit yhteen. Teatteriesitys kestää kaikkiaan noin tunnin verran. Kunkin monologin esittämiseen menee aikaa n. 10 minuuttia, ja niitä voi esittää myös irrallaan muista monologeista ja näytelmästä.

Esinäytös

ELSA: *(Astuu tilaan kantaen lääkepussia ja puhelinta)* Salasana. Salasana. Mikä on minun salasanani? *(Kääntyy yleisön puoleen)* Koetteko te vaikeaksi muistaa salasananne? Minulla on eri salasanat kaikelle. Niin paljon muistettavaa nykypäivänä. *(Toinenkin yritys epäonnistuu. Sitten Elsa muistaa yhtäkkiä)* Tietysti, yritin olla nokkela tämän kanssa, jotta en unohtaisi *(nauraa itsekseen ja lukee salasanan ääneen)* T A L V I S O T A. Talvisodan aikana “ketään ei jätetty selviytymään yksin, kaveria ei jätetty”. Juuri nyt meillä on käynnissä uusi talvisota – emme vain ymmärrä sitä ja jätämme apuamme eniten kaipaavat oman onnensa nojaan. *(Tarkistaa aikataulunsa puhelimen appin kautta)* 1...5...8...12... - minun täytyy ehtiä vierailta 12 asiakkaan luona tänään. Tiedättekö, minulta kysytään usein millaista kotihoito on nykyään. Haluan olla suora ja rehellinen vastauksessani... Se on kamalaa, niin kamalaa ja epäeettistä. Hoitotyö on vaativaa. Yksin tänään minulla on 12 asiakasta. “Heikoimmat jätetään selviytymään yksin”. Niin monet kollegoistani miettivät uranvaihtoa. He ovat saaneet tarpeekseen. Näemme tuskan ja ahdistuksen asiakkaidemme silmissä, ja sen seurauksena koemme hirvittäväksi jättää asiakkaat yksin kotiin. “Heikoimmat jätetään yksin.” Toisinaan tunnen itseni voimattomaksi muuttaa tilannetta. Arjessa tapahtuu niin paljon törkeitä ihmisarvon ja -oikeuksien loukkaamisia. Olin kerran erään gerontologin koulutuksessa, ja hän sanoi: mitä pienemmäksi elämänpiiri tulee, sitä turvallisempi sen on oltava. Tämä viesti jäi vahvasti mieleeni, ja olen yrittänyt toteuttaa sitä elämässäni. Muut ihmiset saavat yksilön tuntemaan olonsa turvallisiksi. Olemme riippuvaisia niistä tahoista, jotka vastaavat elämästämme: viranomaisista, asumispalveluista, terveys- ja sosiaalipalveluista. Jos koet kotonasi turvattomuutta, onko järkevää, että asut siellä? Mietitään nyt esimerkkinä vaikka Kiiraa, jolla on ihan oma taistelunsa työn alla. Annan hänen kertoa tarinansa itse, sillä minulla on miljoona asiaa tehtävänä ennen kuin pääsen edes aloittamaan työpäiväni. Kuppi kahvia toki! *(Poistuu lavalta)*

KIIRA: Lääkäriini luulee, että olen kahdeksissakymmenissä, mutta en ole, olen 79-vuotias. Mieheni kuoli neljä vuotta sitten, ja nyt asun yksin. Elämäni on ollut yhtä taistelua, mutta on siihen sisältynyt hyviäkin aikoja. Uskoisitteko, että olen käynyt läpi 13 leikkausta elämäni

aikana. Ainoa, josta olin huolissani oli sydänleikkaus. Silloin olin kuolla. Mutta olen aina taistellut ja selviytynyt. (*Mietiskelevän oloisena*)

Heti kun menin naimisiin, muutin mieheni kanssa hänen sukulaistensa luokse maalle. He olivat kaikki miehiä ja me pidimme huolta toisistamme. He kohtelivat minua hyvin, ja minä kohtelin heitä hyvin. Kiltteys ja ihmisten huomioiminen on minulle todella tärkeää. Pidän muiden auttamisesta. (*Tauko*) Täällä talossa, jossa asun, yritän parhaani mukaan tulla toimeen kaikkien kanssa. Luonnollisesti meillä on toisinaan erimielisyyksiä ja tunteita kuumentavia keskusteluja. Jos jotakin pitää sanoa ääneen, sanomme sen. Se on paras tapa. Kerran TV:ni varastettiin, ja tiesin, kuka varas oli – se oli ensimmäisen kerroksen rouva. Hänellä ei ole myöskään ollut liiemmin onnea elämässään. (*Tauko*)

Oli aika, jolloin olin todella allapäin ja itkin paljon. Tyttäreni ja lapsenlapseni kohtelevat minua hyvin, ja he auttoivat minua selviytymään. Tyttärentyttäreni aina sanoo “kukaan ei tee yhtä hyvää makaronilaatikkoa kuin sinä, mummi”. He ovat ihania. Vietän joulun heidän kanssaan, ja ystäväni Viktoria tulee paikalle myös. Hänellä ei ole ketään. Mutta nyt hän on osa perhettämme. Hän on 89 -vuotias ja itsepintaisesti itsenäinen. Hän tykkää tehdä asiat omalla tavallaan. Jos hän ei pääse käymään hautausmaalla kolmesti viikossa, hän hermostuu. Minä en koe tarvetta siihen. Käyn silloin tällöin mieheni haudalla. Olimme naimisissa 50 vuotta. Hän poltti niin paljon tupakkaa, että tuhosi keuhkonsa. Lääkäri sanoi hänelle useasti “jos lopetat nyt, sinulla on vielä mahdollisuus. Sinulla on vielä aikaa.” Hän ei koskaan lopettanut. (*Tauko*) Se on elämää!

Mutta sitten tapahtui se paha asia. Olin menossa ostoksille, kun näin kahden miehen tulevan käytävään. He sanoivat minulle: “Rouva, olemme vesiyhtiöstä, ja meidän pitää tarkistaa putket”. Heillä oli virkamerkit ja normaalit vaatteet. Yksi meni keittiöön, ja ystäväni pysyi kanssani. Sitten toinen tuli takaani kantaen kuvia vanhemmistani... hän asetti ne näin... yhden tänne ja toisen tänne... Sanoin hänelle: “Anteeksi, mutta mitä teet vanhempieni kuvilla?” Hän käski minua ottamaan sormukseni pois. Tein mitä käskettiin. Jätin sormeen ainoastaan vihkisormukseni. Kaikki muut sormukseni he varastivat. Sitten he kysyivät: “Onko sinulla kultaesineitä?” “Kyllä”, sanoin. Minulla oli piirongin laatikossa rannekoru, jonka mieheni oli antanut minulle häämatkallamme. Otin sen laatikosta ja annoin hänelle. Sitten hän kysyi jälleen: “Onko sinulla täällä käteistä rahaa?” “Kyllä, minulla on neljäsataa euroa”. Annoin sen kaiken hänelle, ikään kuin en olisi muuta voinut! Olin kuin hypnotisoitu. Kun he olivat lähdössä, palasin itsekseni, nappasin varasta kädestä ja sanoin: “Kirottu olkoon kun ryöstit minut”. Muistan, että hänellä oli hanskat kädessään. Nappasin häntä käsistä näin... Ystäväni oli kanssani... Aloin huutamaan... Menin alas portaita hissini ohi, tai en ole varma miten... Tiedän vain, että huusin kovaa ja kaikki talon asukkaat tulivat ulos huoneistostaan ja alas portaita. Tein eleitä, kiljuin... Joku nainen huusi: “Soitetaan ambulanssi!... Soitetaan poliisi!” Kun ambulanssimiehet saapuivat, sanoin heille: “En aio mennä sairaalaan! Jos minun täytyy kuolla, kuolen kotonani!” Lyhyesti sanottuna, se koko episodi tuhosi minut. Kaiket illat sanon itselleni “Älä mieti sitä!” Mutta kun menen petiin, mietin sitä kuitenkin. “Miten ihmeessä en ymmärtänyt mitä he aikovat!” Mutta heidän on täytynyt tehdä minulle jotakin, koska sanoin “Kyllä”. Jos olisin kieltäytynyt heidän käskyistään, he olisivat voineet hakata minut! Toisella oli huppu, jossa oli lippa. Jos vielä näen hänet, raavin häntä kuin kissa! Olen niin vihainen! Nyt kun näen jotakin vastaavanlaista televisiossa, sanon “Katsokaa, noin kävi minullekin!” Valitettavasti kuulemme niin paljon vastaavanlaisia tarinoita. Minkälaiset ihmiset tekevät

tällaista? Käyttävät hyväkseen vanhoja ihmisiä! Kuinka he voivat tehdä niin! Varastavat vähästäni. Kaikki säästöni ovat nyt poissa. Kuin varastaisi leivän lapsen kädestä. Edes eläimet eivät toimi niin. Tulen tästä toisinaan niin vihaiseksi! ---

Nyt minua pelottaa lähteä kotoani. Asiat eivät tunnu olevan niin huonosti kun olen ulkona ja minulla on muuta ajateltavaa. Mutta sitten kun olen kotona, alan heti ajatella: " Miksi tämän piti tapahtua minulle?" Minun ei pitäisi kantaa laukkuani talon ulkopuolella, tiedän sen, mutta teen niin silti. Jos olen yksin kotona, en voi lakata ajattelemasta: "Miten he tekivät sen?... He olisivat voineet hakata minut pahasti! (*Pysähtyy, huolestuneena*)

Sitten on myös se mies, joka asuu pohjakerroksessa. Eräänä päivänä menin alas ystäväni kanssa ripustamaan pyykkiä pesutupaan, ja tuo mies syytti meitä varkaiksi. "Mitä me olemme varastaneet sinulta?", kysyimme puolustukseemme. "Vaimoni mekon.", hän sanoi, ja katsoi pahasti. Minua ärsytti niin, että sanoin: "Minä? Vaimosi mekon? Tiedätkö, mitä tekisin tuolla mekolla? Pyyhkisin sillä takapuoleni!" Sitten hän pyysi minua lyömään häntä. Viktoria pyysi: "Kiira, tule pois, lopeta jo. Mennään pois täältä!" "Minä sanoin:" Mutta miksi minun täytyy lähteä, en ole tehnyt mitään väärin?" Mies nosti sormensa varoitukseksi ja sanoi:" Yritäpä vain koskea minuun ja elämäsi on ohi! "Me lähdimme ja soitin heti taloyhtiöön. Kerroin uhkailusta, ja sanoin, että jos minulle tapahtuu jotain, heidän on hyvä tietää, ketä etsitään. Myöhemmin saimme tietää, että kyseisen miehen tytär oli kuollut hyvin nuorena, ja se auttoi meitä ymmärtämään hänen käyttäytymistään ja mielentilaansa (tauko)

Ja sitten talossamme on myös se poika toisesta kerroksesta, joka myy huumeita. Eräänä päivänä näin hänet irrottamassa etuovea saranoiltaan. "Mitä sinä teet sen oven kanssa?", kysyin. "Otan sen pois, koska sen on oltava auki.", hän sanoi. "Laitat sen nyt takaisin siihen, missä se oli ennen, sen on oltava suljettuna." "Ei, meidän on pidettävä se auki", hän sanoi. Sitten matkalla hissiin hän yritti lyödä minua! Onneksi hän ei osunut. Tuossa lyönnissä oli kuitenkin sellaista voimaa, että melkein koko hissi tärisi. Hän yritti osua tuolla lyönnillään minuun!.. Ja mitä poliisi teki? He sanoivat minulle: "Tiedämme, että hän saa jo hoitoa. Yritä olla hermostuttamatta häntä ... hän kun on sellainen, voisi vaikka tappaa!" (*Tauko*)

Nyt en lähde iltaisin enää minnekään, koska poikien jengit ovat aina siellä ravaamassa ylös alas portaita. He tulevat tänne hakemaan huumeita. Valitettavasti elämä on nyt tällaista! Kun mieheni vielä eli, elämä oli nautinnollisempaa! Mutta pysyn mielelläni täällä. Haluan jäädä tänne. Tämä on silti kotini!

Elsa astuu lavalle juoden kahvia takeaway -kupista. Hän on kiireinen, mutta hänen olemuksestaan loistaa tehokkuus.

ELSA: (*Juttelee rentoutuneeseen tapaan yleisölle*) Voin sanoa, että ne ihmiset, jotka tekevät tärkeät päätökset ja määräävät työoloistamme eivät ajattele asioita ikäihmisten näkökulmasta ollenkaan. He eivät ajattele, mikä lisäksi ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta. Tehokkuus tuntuu olevan kaikki kaikessa. Kun käyt ikääntyneen asiakkaan luona, sinulla ei ole aina aikaa edes katsoa onko hän syönyt vai ei. Tämä on todellinen villi länsi. Koskaan et tiedä mitä odottaa. Minulla on aina kiire. Taas joku on varannut päiväni täyteen liian monta asiakaskäyntiä. Ainoastaan joskus minulla on aikaa tarkistaa kaikkein tärkeimmät asiat,

kuten ovatko asiakkaat ottaneet lääkkeensä. Muistan vielä ajat, jolloin saatoin leipoa, kuunnella musiikkia tai jopa katsella valokuva-albumeita asiakkaideni kanssa. Työ antoi silloin niin paljon enemmän. (*Nauraa*) Olin tietysti nuorempi silloin, mutta en muista koskaan olleeni niin uupunut kuin nyt. Tuntuu kamalalta jättää asiakkaat yksin kotiinsa, kun näen kuinka ahdistuneita ja hoivan tarpeessa olevia he ovat. Ei vain ole aikaa. Kaiken tämän päälle meillä on jatkuvasti kasvava määrä muistisairaita asiakkaita. Heille kokemus siitä, että joku tuntematon henkilö tulee heidän kotiinsa, on hyvin pelottava ja perusturvallisuutta järkyttävä. Mikä pahinta, työntekijä voi olla eri joka vierailulla, koska kotihoidon henkilöstö vaihtuu jatkuvasti. "Heikoimmat jätetään selviytymään yksin". Asiakkaideni sitkeys ja päättäväisyys kuitenkin inspiroi minua. Taistelun on jatkuttava. (*Ottaa siemauksen kupistaan, korjaa ryhtiään ja lähtee tekemään työtään*)

RIITTA: (*Hymyilee*) Olin onnellinen saadessani lapsen. Äitiys, koulu aika ja kaikki ne asiat, joita tein lapseni kanssa, tuntuivat todelliselta siunaukselta. Olin 35 ja mieheni 40. Ostimme vanhan rakennuksen ja teimme siitä majatalon. Sen jälkeen taistelin kaikenlaisten palvelujen puuttumisen vuoksi: halusin tarvittavat palvelut lapsille, äideille, kaikille. (*Tauko*) Päätin myös palata yliopistoon ja opiskellessani olin töissä paikassa, joka edisti vammaisten oikeuksia. (*Voimallisesti ja päättäväisesti*) Voi hyvä Jumala, kuinka paljon vääryyksiä vammaiset ihmiset joutuvat kehtämään! ... Taistelin heidän puolestaan .. monta vuotta! (*Tauko*)

Kuitenkin vain 60-vuotiaana minulla diagnosoitiin varhainen Alzheimerin tauti, ja tajusin heti, että minun on taisteltava omista oikeuksistani aivan kuten olin taistellut vammaisten oikeuksien puolesta! Koska kun sinulle annetaan diagnoosi, ja et tiedä minne mennä, tulet kotiin ja vaivut pelkoon ja masennukseen! ... eikä kukaan anna sinulle neuvoja. Lopetin työni ja kaikki sitoumukseni .. (*Puhuu nopeasti*), koska olin hämmentynyt, koska pelkäsin, koska en pystynyt muistamaan!... (*Päättäväisesti*) Mutta minun ei olisi koskaan pitänyt luopua työstäni; Minun olisi pitänyt sanoa: "Alzheimerin tautiin voi sairastua kuka tahansa!" Mutta en tiennyt! Pelkäsin sanoa sitä, häpesin! Alzheimerin tauti ei ole kuin syöpä. Jos saisit syövän, puhuisit työnantajallesi ja sanoisit "Minulla on syöpä" ja he sanoisivat "Olen pahoillani!", ja he auttaisivat sinua. Jos menet ja sanot: "Minulla on Alzheimerin tauti", he yrittävät heti päästä sinusta eroon. Itse asiassa heti kun lähdin töistä, kukaan ei enää ottanut minuun yhteyttä. He kaikki vain katosivat! ... (*Hiljaisuus*)

Lopulta lääkäri kertoi minulle tai ehkä aviomiehelleni, en muista: "Meidän on tehtävä jotakin Riitan hyväksi, jotta hän ei masentuisi." En silloin tajunnut sitä, mutta hän oli oikeassa. Olin täysin masentunut! .. (*kiihkeästi*) Mutta mitä minun olisi pitänyt tehdä? Maailmani sellaisena kuin sen tunsin, oli romahtanut! ... (*päättäväisesti*) Sitten eräänä päivänä rohkaisin itseäni: "Kyllä, minun on tehtävä jotakin!" Soitin Alzheimer -keskukseen ja päätin mennä käymään. Menin autoon ja ajoin 50 kilometriä tähän keskukseen. Mutta kun pääsin sinne ... he olivat kaikki ... En sanoisi, että vanhoja ... mutta he kaikki näyttivät ... vielä vanhemmilta kuin vanhat ihmiset! ... kävelin sairaanhoitajan luokse kysyäkseeni neuvoa. Lopulta hän sanoi minulle: "Täällä ei ole mitään, mitä voimme tarjota sinulle, Riitta. Ainoa asia, jonka voin neuvoa, on ...ota asioista selvää." Kiitin häntä ja lähdin. Istuin autossa ja itkin ja itkin. Ajattelin: "Tätäkö on nyt elämäni?! Onko tämä se mitä elämällä on minulle annettava?!" Löysin lopulta rohkeutta palata kotiin. (*Tauko*) Sitten eräänä päivänä sairaalassa kerroin tarinani

sairaanhoidajalle ja hän sanoi: "Minä voin antaa sinulle puhelinnumeron. Hän on yliopiston professori. Soita hänelle. Hän etsii ihmisiä Alzheimer -tutkimukseen, jossa käytetään kognitiivista kuntoutusta. Siitä hetkestä lähtien uusi elämäni alkoi! (*Innostuneesti*) Hoito oli aivan mahtavaa! Se muutti elämäni täysin! Kirjoittaminen. Kirjoita ylös kaikki; päiväsi, jokainen tekemäsi asia - kaikki pysyäksesi kognitiivisesti aktiivisena! Pidät päiväkirjasi ajan tasalla - kaiken kirjoittaminen on erittäin tärkeää! ... Ja ei vain kirjoittaminen, vaan myös lukeminen. Luin paljon. Luin kaikki sanomalehdet. (*Tauko*).

Olen niin onnekas. Perheeni rakastaa minua. (*Tauko*) ... Mutta niin monet perheet tällä hetkellä päättävät: "Ei kerrota äidille, että hänellä on se. Tai ei kerrota isälle, että hänellä on se!" (*Voimakkaasti ja päättäväisesti*) Mutta he ovat väärässä! ... Miksi sinun pitäisi valehdella äidillesi eikä kertoa hänelle totuutta? Jos hänellä olisi diabetes, kertoisitko hänelle? Jos hänellä olisi syöpä, kertoisitko hänelle?... tietenkin!... Miksi et siis kertoisi hänelle, että hänellä on Alzheimerin tauti? Voisit antaa hänelle mahdollisuuden saada tietoa, jotta hän voisi päättää asioistaan itse, ainakin niin kauan kuin pystyy! ... (*Suuttunut äänensävy*) Ja miksi meidät pitäisi sulkea hoitokoteihin? ... Miksi meidän ei pitäisi elää omissa kodeissamme, joiden eteen olemme työskennelleet niin kovasti? Tarvitsemme asianmukaista apua. Mieti vaikka junia. Miksi niissä ei ilmoiteta kaikkia pysäkkejä, jotta tietäisin, missä olen? ... Tai lentokentällä? (*Ironiseen sävyyn*) Mitä tapahtuu kun pyydät apua lentokentällä? - Ensimmäinen asia, joka sinulle tuodaan noustessasi lentokoneesta on... pyörätuoli!. Minun täytyy erikseen kertoa heille: "Ei, kiitos! Istuin koko matkan, nyt haluaisin venytellä vähän jalkojani!"... Kerran lentokentällä henkilökuntaan kuuluva tyttö antoi minulle jonkinlaisen kaulanauhan, ja kun kysyin häneltä: "Mikä tuo on?", hän vastasi: "Se on tarkoitettu autismista tai muistihäiriöistä kärsiville - sinun täytyy laittaa se kaulaasi." Sanoin (*Ironisesti*) "Kaulapanta ... kuin koirille! Kuinka mukavaa, kiitos!" Emme myöskään halua erityisiä kaistoja lentokentällä, vain turvallisuutta porteille kävellessämme. (*Kiihkeällä päättäväisyydellä*) Miksi minua pitää kohdella eri tavalla kuin Mariaa, jolla on MS-tauti? Tai Jussia, jolla on Parkinsonin tauti? tai Miinaa, jolla ei ole mitään tautia? Miksi minun pitäisi olla erilainen kaikkiin näihin muihin ihmisiin nähden? (*Tauko*)

Kun mieheni ja minä pyysimme saada kotihoitoa, saimme tavataksemme hoitajan, joka tarjosi meille henkilökohtaista hoivaa. Mutta tarvitsimme lähinnä apua keittiössä, koska poltan usein itseni, ja en osaa enää tehdä asioita oikeassa järjestyksessä. Joskus unohdan, että olen jättänyt uunin päälle... Hoitaja kuunteli ja sitten hän lähti. Pian saimme sähköpostia. (*Sarkastisesti*) He tarjosivat meille puoli tuntia viikossa henkilökohtaista hoitoapua. Juuri sitä, mitä emme halunneet! Pyysimme, voisimmeko saada apua keittiön askareisiin, ja he kieltäytyivät tarjoamasta sitä... Maksat veroja koko elämäsi ... Ja mitkä ovat oikeutesi? – Saat puoli tuntia hyvinvointivaltion armosta... (*Ironisesti*) On niin monia haastavia asioita, ja ahdistukseni lisääntyy kun pelkään unohtavani tehdä nämä kaikki asiat. (*Levottomasti*) Joskus herään keskellä yötä, enkä muista, onko mieheni edelleen elossa vai onko hän jo kuollut! ... Ojennan pelokkaasti käteni tunteakseni, onko hän vieressäni ... ja hengittääkö hän ... onneksi hän on edelleen elossa! ... (*Tauko*)

Edunvalvontavaltuutuksen tärkeyttä ei sovi koskaan unohtaa, se on kuin testamentti. Tiedän, että se on ahdistavaa, mutta tarvitsen neuvoja ja apua asioihin myös sitten kun sinulla ei ole enää kykyä hoitaa niitä itse. (*Päättäväisesti*) Haluan tehdä itse päätökset tulevista hoidostani. Mutta entä jos unohdan päätökseni? Kuka valvoo oikeuksiani? En esimerkiksi halua tulla

tuhkatuksi kuolemani jälkeen; haluan antaa kehoni tieteelle, jos tiede sen haluaa! ... Kirjoitin sen edunvalvontavaltuutukseen, jotta he eivät unohtaisi sitä! Vaikka itse unohtaisin. Paljon pahemmassa tilanteessa ovat ne onnettomat, jotka pakotetaan hoivakoteihin, vaikka he pärjäisivät kotonaankin hienosti kotiavun turvin. (Hymyilee) "Koko kylä kasvattaa!", meillä oli tapana sanoa. Myös viljelijät auttoivat toisiaan pelastaakseen sadon. (Hymyilee vielä enemmän) Ehkä koko kylä voisi pelastaa vanhuksen! Tätä on uusi elämäni Alzheimerin kanssa. Se ei tietenkään ole helppoa elämää ... mutta se on silti elämäni!

Elsa astuu lavalle.

ELSA: Miksei muistisairaita ihmisiä, kuten Riittaa, kohdella tasa-arvoisesti ja suojella syrjinnältä? Kai heilläkin on oikeus tulla kuulluksi ja saada tarpeensa tyydytetyksi, niin kuin kaikilla muillakin?

Elsan puhelin soi. Puhelinkeskustelun aikana hän siirtyy penkin luokse, jolla Tom istuu. Tom yrittää saada lounastaan syötyä.

ELSA (*Vastaa puhelimeen*): Hei Anna, anteeksi, suuni on täynnä ruokaa... Tiedäthän, yritän syödä kiireessä matkalla asiakkaan luokse. (*Kuuntelee Annaa, joka kertoo soittavansa myöhemmin uudelleen*) Ei, ei, kaikki hyvin. Olemme kaikki kiireisiä, miten voin auttaa sinua? (*Kuuntelee*) Ok, kerro minulle vähän lisää tuosta tapauksesta. (*Jatkaa kuuntelemista*)

Kyllä kyllä, Tomin tapaus on aika monimutkainen, koska hänen eläkkeensä on hyvin pieni, ja hänen pitää elää tukien varassa selviytyäkseen. Hänelle ei jää juuri mitään käteen, ja se vaikuttaa jo hänen mielenterveyteensä. Saati kun siihen vielä lisätään ongelmat työnhaun kanssa. (*Elsan puhelin piippaa, ja hän tarkistaa viestin*) Anna, palaan asiaan myöhemmin, minulla on tapaaminen. Puhutaan myöhemmin. (*Elsa päättää puhelun ja kiirehtii lavalta pois jättäen jälkeen syömättömän lounassämpylänsä*)

TOM: (*Tom on lukenut sanomalehteä Elsan puhelun aikana. Hän katsoo yleisöön kuin vastatakseen kysymykseen*) Haluatte kai kuulla tarinani. No, nimeni on Tom. Olen 63-vuotias kahden pojan isä ja kahden lapsen isoisä. Asun yksin ja pystyn selviytymään arjesta melko pienellä eläkkeelläni. Odotan eläkkeeseeni korotusta, mutta kuinka paljon tai milloin, sitä en vielä tiedä. Kun aika minusta jättää, jää kotini ja se pieni omaisuus, mitä minulla on, ihanille lapsenlapsilleni. [*ironisesti*] Mutta tästä huolimatta olen optimistinen, ikuinen optimisti [*nauraa*].

Olen ammatiltani sähköasentaja ja olen työskennellyt ilman paitaa sodan romahduttamassa Irakissa 58 asteen lämmössä. Se ei ollut helppoa, mutta ansaitsin hyvää palkkaa, ja tein sillä paljon tyhmiä asioita, kuten kuka tahansa nuori mies. Minulla oli tuolloin täysi ja aktiivinen elämä. Nyt en käy töissä ja istun täällä kotona koko päivän tekemättä mitään. Mutta en ole laiska mies ja haluaisin epätoivoisesti tehdä töitä. Jäin eläkkeelle 50-vuotiaana, mikä ei ollut oma päätökseni. Sain katsos aivohalvauksen, ja neurologi sanoi minulle "Aion siirtää sinut eläkkeelle, sillä sinulla ei ole enää koskaan mitään mahdollisuuksia tehdä työtä". Hänen diagnoosinsa oli hyvin hämmentävä - minulla oli ongelmia käyttää kättäni tavanomaisella

tavalla, mutta muuten olin ehdottomasti kunnossa. En halunnut jäädä eläkkeelle. Diagnoosin jälkeen en enää koskaan puhunut työnantajalleni. Olin vihainen tilanteesta, ja olin vihainen hänelle. Näin jälkikäteen ajateltuna olin typerä. Olisin voinut hakea korvauksia työssä tapahtuneesta onnettomuudesta, ja minun olisi pitänyt puolustaa oikeuksiani. Mutta en ajatellut sitä silloin.

En ole ollut lomalla vuosikausiin. Ennen järjestettiin erilaisia matkoja ikäihmisille. Se oli ainoa kerta, kun pääsin minnekään. Vierailimme puistoissa ja metsissä ja lukuisissa vanhoissa kirkoissa – jotta pääsisimme synneistämme *[nauraa]*. En ole uskonnollinen mies, Jumalan kiitos *[nauraa]*. Voisin kuitenkin tietysti mainita hänen nimensä aika ajoin. Olen aina halunnut käydä Ranskassa. Opiskelin ranskaa koulussa, ja olin siinä melko hyvä. Haluaisin todella vielä opiskella sitä, mutta minulla ei ole varaa mennä tunneille. Eikö olisi hienoa, jos ne olisivat ilmaisia? Silloin menisin takuulla oppimaan. Mutta kaikessa on aina kyse rahasta. Vähän lisää rahaa ja pääsisin pitkälle. Se merkitsi minulle niin paljon. En ostaisi niillä vaatteita tai mitään. Pidän joka tapauksessa kumppanini edesmenneen aviomiehen vaatteita. Rauha hänen sielulleen. En tarvitsisi paljoa, vain vähän ylimääräistä maksaakseni ranskan opinnot. Se pitäisi minut poissa kaduilta *[Nauraa]*. Kävelen jatkuvasti ja kaikkialle. Tänään kävelylläni ostin sanomalehden katsoakseni avoimia työpaikkoja. Arvaas mitä? Lukiessani ilmoituksia ajattelin itsekseni ”Enkö olisikin täydellinen työntekijä, sillä tämän ikäisenä en enää nuku, ja voisin työskennellä vaikka kaksitoista tuntia päivässä.” Olisin erittäin tuottava työntekijä *[nauraa]*. Haluan todella tehdä töitä. Haluaisin olla vartija, ja olen myös suorittanut kaikki tarvittavat koulutukset. Siten voisin säästää rahaa ja auttaa lastenlapsiani. Rakastan heitä erittäin paljon. He tietävät, että minulla ei ole rahaa, joten he eivät koskaan vaadi minulta mitään. Se särkee sydämeni. Eläkkeeni on erittäin pieni. Mutta en ole tehnyt siitä valitusta, sillä jos tekisin, en saisi mitään. Asiat voisivat olla paljon huonommin.

En koskaan ajatellut vanhuutta nuorena miehenä. Menin naimisiin upean naisen kanssa ja saimme poikamme. Se oli kuin lottovoitto. Mutta en tiennyt, mitä vanhuus toisi mukanaan. Kun katson elämää taaksepäin, minun olisi pitänyt säästää rahaa, olisin voinut olla sen suhteen varovaisempi. Jos en olisi saanut aivohalvausta, olisin varmasti rikas. Mutta tämä on elämää. En kadu mitään, mitä muuta voisin elämältä toivoa? Ainoa toiveeni on, että lapsenlapseni olisivat terveitä ja saisivat kaiken haluamansa elämässä. En halua enää itselleni mitään. Minulla on koti nukkumiseen ja saan tarvitsemani ruuan kunnan järjestämässä ruokalassa. Se ei ole paljon, mutta ihan okei. Jos minulla olisi enemmän rahaa, auttaisin perhettäni. Joulukuusi on minulle kiusallista aikaa. Ostan perheelleni pieniä lahjoja, ja laitan ne joulukuusen alle muiden kalliimpien lahjojen rinnalle. Se tekee minut vihaiseksi. Tunnen epäonnistuneeni. En voi tarjota mitään, ja minulla on vain vähän annettavaa. Tunnen olevani täysin turha. Minulle olisi hirvittävän tärkeää päästä taas tekemään töitä *[Katselee lehden työpaikkailmoituksia]*. Pankin vartija? Siinä olisi liikaa vastuuta. Voisin työskennellä lastentarhassa, mutta niin monen lapsen kanssa se on aivan liian riskialtista. Ehkä toimistorakennuksen vartija? Pystyisin siihen, enkö niin? Voisin tehdä sen, enkö vain? *[Kuulostaa epävarmalta]*. Haluan epätoivoisesti työskennellä, muuten... En tiedä. En vain tiedä.

Elsa palaa lavalle kantaen joogamattoa. Hän istuu matolle kuin aloittaakseen meditaatioharjoituksen. Meditaatio on Elsan itsehoidollinen ratkaisu stressin purkamiseen. Hän kertoo tarinaa samalla kun istuu matolle purkaakseen stressiä päivittäin kohtaamistaan asiakastilanteista.

ELSA: Kuvittele mies, joka haluaa työskennellä, mutta ei saa työskennellä, vaikka hänen kätensä on jo lähestulkoon terve. Lääkäriin 10 vuotta sitten tekemä päätös estää häntä edelleen tekemästä töitä. Miksei Tomilla ole samoja mahdollisuuksia työskennellä kuin kaikilla muilla? Miksi hänen pitää elää köyhyydessä ja riippuvaisena muista? Hänellä ei ole velvollisuutta työskennellä, mutta hän haluaa työskennellä. Miksi häneltä kielletään se oikeus? Ainakin hänellä on elämänkumppani tukemassa häntä. Itse asiassa joissakin tapauksissa valtio kannustaa puolisoita ryhtymään omaishoitajiksi, sillä se säästää paljon valtion resursseja. Ja tietysti puoliset myös haluavat ryhtyä omaishoitajiksi, onhan kyse heidän rakkaistaan. Mutta omaishoitajat eivät todellakaan saa tarvitsemaansa tukea ja palveluja... He usein uupuvat siihen pisteeseen, etteivät enää ymmärrä kaltoinkohtelevansa rakkaitaan. Muistan erään ihanan vanhan pariskunnan. Omaishoitajana toimiva nainen satoi muistisairaana miehensä patteriin joka kerta, kun hänen täytyi käydä asioillaan. Onneksi kotihoitaja sattui vierailemaan kodissa naisen poissa ollessa, ja löysi miehen sidottuna. Kun vaimo palasi kotiin, hän ei voinut ymmärtää, mikä tilanteessa oli ongelma. Hän kertoi minulle myöhemmin jotakin, joka hämmästytti minua: "Mitä muuta olisin voinut tehdä? Meillä ei ollut ruokaa eikä ketään, kuka kävisi kaupassa puolestamme... Olisiko meidän pitänyt nääntyä nälkään vai soittaa poliisi käymään kaupassa puolestamme?" Kysyn itseltäni usein, että miten olisin toiminut hänen tilanteessaan. Miten sinä toimisit? Tiedän, mitä Jaana tekisi. Mutta annan hänen itse kertoa. (*Elsa laittaa joogamattonsa kasaan ja siirtyy istumaan Tomin viereen penkille*).

Jaana astuu lavalle ikään kuin tekisi lihaskuntoliikkeitä takapihallaan. Hän raahaa vasenta jalkaansa takanaan. Hän pysähtyy usein istuakseen, mutta näyttää päämäärätietoiselta etenemisessään.

JAANA: No, minäpä kerron teille hauskan tarinan (*Nauraa ääneen*), olen alkanut pitämään paremmin huolta oikeuksistani. Mielestäni iän karttuessa lisääntyvä itsepäisyys on hieno ominaisuus. Kaksi ja puoli vuotta sitten sain halvauksen... Kukaan ei kertonut minulle, mihin aivojeni osaan vaikutus kohdistui. Vasta puolitoista vuotta myöhemmin sain selville, että se oli oikeanpuoleinen osa (*Osoittaa oikeaa aivopuoliskoa*), ja siksi minulle syntyi väärä käsitys vammastani. Ajattelin siis olevani paljon paremmassa kunnossa kuin oikeasti olin. Tämä kuulostaa ehkä ylimieliseltä (*Nauraa*) tai miksi haluatkaan sitä kutsua. Mutta tämä oli jotakin ihan muuta, kielsin täysin halvauksesta johtuvan vammani ja toimintarajoitteeni. Lääkärit kutsuvat tilaani hankituksi aivovaurioksi. Minun on sanottava, että saamani hoito sairaalassa oli erittäin hyvää. Sain lääkkeitä niin paljon kuin sielu sieti (*Nauraa*). Minulla on lehmän vatsa: kova ja kestävä, mikä on tärkeä ominaisuus, kun sinut kotiutetaan sairaalasta ison lääkekekan kera. Lääkkeiden lisäksi minulle määrättiin kaksi viikkoa kuntoutusta, fysioterapiaa sängyllä... Noiden kahden viikon jälkeen pystyin kävelemään joten kuten, mutta

en normaalisti. Olin kuitenkin aivan yksin eikä minulle järjestetty uusia tapaamisia, soittoaikoja tai seurantakäyntejä. Jos olen ihan rehellinen, sanoin heille, että pärjään kyllä itsekseni (*Nauraa*).

Halusin kovasti päästä pois sairaalasta. Lopulta minun piti kuitenkin olla yhteydessä heihin, koska tarvitsin lonkkaleikkausta varten tietoja minua hoitaneelta kardiologilta. Ja odotapa, kun kuulet tämän... En ole koskaan käynyt kardiologin luona... aivohalvauksen aiheutti itse asiassa defibrillaattori, joka kai voi aiheuttaa hyytymiä aivoihin. Oletin silloin, että minua hoitava kaveri oli kardiologi, eikä hän maininnut mitään muutakaan. Kyseinen mies oli kuitenkin geriatri, joka lupasi minulle, että palaudun ennalleni. Minulla kesti aika kauan huomata, etten itse asiassa tule koskaan saamaan entistä elämäni takaisin. Joka tapauksessa hän oli siis geriatri, eikä kardiologi ollenkaan. Se asia, josta olen huolissani, on se, että tunnen muita ihmisiä, joilla on ollut aivohalvauksia, eivätkä he ole saaneet niin valtavaa määrää lääkkeitä kuin minä. Joten kuka siellä seuraa hoitoani?

Totta puhuen omalääkäriini on aika hyvä, ja siinä olen ollut onnekas. Jos haluat yhden neuvon minulta, niin tästä saat: Kun olet 45 vuotta tai vanhempi, etsi itsellesi hyvä lääkäri. Jos et pidä lääkäristäsi, pistä hänet vaihtoon ja kokeile uutta, koska jos et voi puhua hänen kanssaan 40-vuotiaana, et todellakaan voi neuvotella hänen kanssaan, jos jotain menee pieleen myöhemmin... Eikö ole kauheaa, että ajattelin kaksi vuotta olleeni kardiologin hoidossa, eikä kukaan nähnyt sopivaksi kertoa minulle totuutta... on hassua, että en muista miltä se geriatri näytti, mutta muistan hänen äänensä sanovan juuri oikeat asiat ja rohkaisevalla tavalla... Käytöstavoilla on suuri merkitys... hän ei ollut kuin se yksi toinen kaveri siellä kuntoutuskeskuksessa, jonka oli tarkoitus kotiuttaa minut. Mutta en ollut valmis kotiutettavaksi. Joten menin hänen luokseen ja sanoin, että olen OK, mutta on kaksi tai kolme asiaa, joita tarvitsen... Minun on päästävä takaisin fysioterapiaan, koska vasen jalkani ei toimi kunnolla ja pelkään kaatuvani, ja että olen koko ajan hyvin väsynyt, mikä on luultavasti osa taudinkuvaa ja vaikutusta siitä valtavasta lääkekuormasta. Sanoin hänelle myös, että tunsin oloni melko masentuneeksi. Ja odotapa, kun kuulet tämän (*Nauraa*), tämä lääkäri vain istui tuoliinsa (*Liikuttaa tuolia taaksepäin*), ja vaikka olimme suunnilleen samalla tasolla (*Osoittaa korkeutta käsillään*), hän ei kertaakaan katsonut minua kasvoihin, vaan keskittyi skannaamaan rintakehäni silmillään ylös ja alas (*Pitkä tauko, jäljittelee katsetta*) Hän sanoi: 'ME emme tiedä miksi jotkut ihmiset ovat väsyneitä aivohalvauksen jälkeen' (*Nauraa*). Olisin voinut vastata tuohon kysymykseen maallikkona ihan itse, eikö niin... Halusin, että asialle tehdään jotain, mutta en todellakaan halunnut jatkaa lääkkeiden syömistä, joista aloin tulla riippuvaiseksi ja joka saisi minut uusiin ongelmiin. Ikään kuin tarvitsisin vielä lisää ongelmia (*Nauraa*). Sitten tuo lääkäri käski minut kävelemään käytävälle arvioidakseen jalkaani... (*Jäljittelee lääkärin ääntä ja asennetta*) "Jalkasi on kunnossa, palaa töihin". Ja noin vain naps olin kotiutettu (*Napsauttaa sormia*). Kuvittele, kolme kuukautta aivohalvaukseni jälkeen. Hoitoni lopetettiin. Olipa hölmö lääkäri.

Luojan kiitos minulla on hyvä omalääkäri, sillä kolmen päivän kuluttua kotiutuksesta kaaduini oikuttelevan jalkani vuoksi, ja mursin ranteeni. Soitin tuolle samalle lääkärille, ja sanoin, että haluan sinulta anteeksipyyntöni. En tiedä kuka sinä luulet olevasi, sikäli kuin tiedän, olet virkasuhteessa ja maksamme palkkasi veroistamme... Jos et pyydä anteeksi, niin nostan asiasta metelin. Hän pyysi anteeksi, ei henkilökohtaisesti, mutta puhelimitse... Annoin asian olla, mutta vasta sen jälkeen, kun suosittelin hänelle käyntiä paikallisen säätien

järjestämässä aivohalvauspotilaiden tukiryhmässä. Sanoin hänelle, että saattaisit oppia tukiryhmässä jotakin aivohalvauksesta kärsivän potilaan näkökulmasta, koska et selvästikään tiedä asiasta mitään. Tietystikään hän ei ylimielisyyttään vastannut siihen mitään, joten lähetin hänelle vielä kirjeen. (*Tauko*)

Keskittymisongelmat olivat minulle myös iso asia ... muistini katosi aina välillä ja hukkasin asioita. Unohtelin kukkaroani, puhelintani ja kaikenlaista kaupungilla käydessäni. Tunsin itseni hyvin masentuneeksi ja halusin luovuttaa... en ollut yhtään oma itseni. Ajattelin, että tarvitsen uuden hoitotarpeen arvioinnin, joten otin yhteyttä paikalliseen aivohalvauspotilaille suunnatun järjestön palveluun, mutta he eivät voineet tarjota minulle minkäänlaista apua, koska heidän ikäraajansa asiakkaille oli 65, ja olin juuri täyttänyt sen 65 vuotta. Tilannehan on se, että jos minulle olisi annettu nämä tiedot sairaalasta heti aivohalvauksen jälkeen kaksi vuotta sitten, olisin ollut 63 ja olisin voinut päästä tällaiseen hoitotarpeen arviointiin... Minulle ei koskaan kerrottu, että muistini saattaisi oikkuilla tai edes mihin aivojeni osaan halvaus vaikutti. Olisin halunnut, että joku olisi kertonut, että tämän hyytymän sijainnin vuoksi nämä ja nämä oireet ovat mahdollisia. Heillä oli CT-skannauslaitteet, ja heidän olisi pitänyt pystyä kertomaan, mikä minua suunnilleen odottaa ja ehkä jopa arvioimaan, olenko jo saanut kyseisiä oireita. Eikö voisi ajatella, että kuntouttava taho tarjoaisi potilaille tuollaisen tiedon? Mutta ei, sain vain fysioterapiaa, josta olen toki kiitollinen, mutta en mitään psykologista tai neurologista. Nyt taaksepäin katsoessani tämä olisi ollut ehdottoman tärkeää.

Kun sain aivohalvauksen, sain ikäni puolesta vielä kaikkia tarvittavia palveluja, mutta nyt 65 -vuotta täytettyäni minut on siirretty vanhuspalveluiden piiriin, enkä tietenkään ole siksi kenellekään enää tärkeä. Minun ikäryhmäni hyvinvointiin ei haluta enää satsata... Se on erittäin epäreilua, koska moni ihminen työskentelee 68 -vuotiaaksi asti. Odotan edelleen lonkkaleikkaustani. Minulle oli jo varattu aika siihen, mutta he odottavat edelleen lähetettä siltä kardiologilta, jota en koskaan tavannut (*Nauraa*). Kirjoittelen nyt hamaan loppuun asti näitä kirjeitä ja sähköposteja. Kirjoitin sille kaverille, joka näki minua kuntoutuskeskuksessa, että mikä on protokolla kotiutettavien aivohalvauspotilaiden ja fysioterapian jatkon suhteen... Kerroin hänelle, että oma kokemukseni tästä oli hirvittävä ja sanoin jopa, että tiesin olevani estetty saamasta lisää fysioterapiaa, ja että ajatus siitä, että kaksi viikkoa kuntoutuksessa olisivat tarpeeksi aivohalvauksen jälkeen, oli naurettava. Mutta äh, ei hänen vastauksensa vienyt asiaa millään lailla eteenpäin. Joten otin sen puheeksi sitten ministerin kanssa (*Nauraa*) ja sanoin hänelle: "Jos teillä on ongelmia ensiapuun jatkuvasti kärrättävien potilaiden kanssa, jotka vievät tilaa ja aikaa muilta, minulla on sinulle asiaan ratkaisu - Antakaa aivohalvauksen saaneille potilaille pääsy kunnolliseen kuntoutukseen, niin emme enää kaatuile sinne tänne ja vie resurssejanne ensiavussa. Barbaarista!!

Sanon vielä kerran, että kyseessä on tiedon puute... Ei pitäisi olla minun tehtäväni juosta ympäriinsä etsimässä sitä... Minulle olisi pitänyt sanoa alusta alkaen, mitä on odotettavissa. Mielestäni oikeuteni on tietää kaikki omaa terveyttäni koskevat asiat. Itsepäisyys on auttanut minua toipumaan niin hyvin. Olen sellaista ihmistyyppiä, joka ei niin vain sopeudu ja tee kuuliaisesti asioita. Kuten aiemmin totesin, itsepäisyys on vanhetessa hieno ominaisuus. Nyt minun täytyy mennä ostamaan postimerkkejä... lisää kirjeitä oikeuksieni puolustamiseksi (*Nauraa*).

ELSA: *(Toistaa Jaanan sanoja)* Itsepäisyys on vanhetessa hieno ominaisuus. Mutta kaikilla ei ole sitä. Mitä sitten tapahtuu, kun sinun pitää puolustautua, mutta kukaan ei ole auttamassa sinua, tai mikä pahinta, he päättävät olla auttamatta sinua. Jos emme käytä lakejamme ja ihmisoikeuksiamme siihen tarkoitukseen, mihin ne on luotu, jätämme heikoimmat selviytymään yksin. *(Elsan puhe keskeytyy puhelimen soittoaäneen)* Anteeksi, minun on vastattava tähän. *(Istahtaa Tomin penkille)*

INKERI: Kaikki alkoi siitä, kun hän alkoi viettää aikaa vääränlaisten ihmisten kanssa... saatuaan työn pankkiirina. Se muutti hänet ... hän alkoi ensin väärinkäyttää alkoholia, sitten huumeita ja lopulta oli minun vuoroni olla hänen kaltoinkohtelunsa kohteena. Oma poikani. Menin naimisiin, kun olin 23-vuotias. Poikani syntyivät melko pian sen jälkeen. Otin avioeron kun he olivat pieniä.... perhe-elämä mieheni kanssa muuttui mahdottomaksi ja minun piti päästä tilanteesta pois. Pojat kasvoivat ja olivat iloisia ja mukavia poikia, etenkin nuorempi; hän huolehti aina meistä, minusta ja vanhemmasta veljestään, ja oli erittäin vastuullinen ja... herkkä... sen vuoksi kaikki mitä myöhemmin tapahtui tuli minulle täydellisenä yllätyksenä. *(Tauko)*

27-vuotiaana poikani alkoi yhtäkkiä menettää otetta elämästään; hän menetti asuntonsa ja hänen vaimonsa jätti hänet. Silloin hän tuli asumaan luokseni.... Tuskin tunnistin häntä enää omaksi pojakseni. Hänen rahantarpeensa oli suuri huumeriippuvuuden vuoksi, joten hän oli jatkuvasti pyytämässä minulta rahaa ... eräänä päivänä kieltäydyin antamasta sitä hänelle. Hän suuttui kovasti ja alkoi heitellä tavaroita. Hän meni parvekkeelle ja heitti alas tuolin. Olin niin häpeissäni ja toivoin, ettei kukaan nähnyt tilannetta. Sitten hän löi minua... se oli ensimmäinen kerta, kun sain mustan silmän. En kertonut kenellekään... Käytin vain aurinkolaseja kaupassa käydessäni ja lykkäsin tärkeitä menoja, kunnes silmä parantui. Olin niin järkyttynyt... muutos pojassani oli niin valtava. Oli kuin kirkas päivä olisi yhtäkkiä muuttunut pilkkopimeydeksi. Hän ei edes pyytänyt anteeksi. Emme vain puhuneet tapahtuneesta enää. Poikani aggressiivinen käyttäytyminen lisääntyi ja tilanteista, joissa hän raivostui ja löi minua, tuli melkein viikoittaisia. Silloin ajattelin: en voi elää enää näin.

Joten eräänä päivänä kun poikani meni ulos, soitin poliisille. Kun selitin heille tilanteen he... *[Pitkä hiljaisuus]* eivät ottaneet minua tosissaan. He sanoivat, että äitinä minun pitäisi pystyä pitämään oma lapseni kurissa, ja että minun pitäisi vain potkaista hänet pihalle asunnostani. Tunsin oloni surulliseksi ja ahdistuneeksi. Miten poliisi saattoi sanoa minulle jotakin sellaista. Toisen kerran kun soitin heille, he sanoivat, että minun pitää alkaa kerätä todisteita tapahtuneesta väkivallasta, ja vasta kun olen sen tehnyt, voin tehdä rikosilmoituksen ja hakea lähestymiskieltoa. Tunsin olevani kyvytön toimimaan, täysin jähmettynyt ja shokissa siitä mitä lapselleni tapahtui. Erään kerran hän tarkisti puhelimeni ja lähestulkoon hyökkäsi kimppuuni. Hän sanoi tappavansa minut, jos enää koskaan huomaa olleeni yhteydessä viranomaisiin. Menetin ruokahaluni ja jouduin pakottamaan itseni syömään. Minulla oli vatsakipu ja närästystä... Nyt jälkikäteen ajattelen, että se kaikki johtui stressistä. Yritin olla kotona mahdollisimman vähän, mutta... Se oli kotini. Mihin ihminen voisi kotoaan paeta?

Eräänä päivänä menin keittiöön aamiaiselle ja poikani istui siellä. Hänen silmänsä olivat lautasen kokoiset, joten ajattelin, että okei, taas mennään. Yritin parhaani olla ärsyttämättä, yritin olla niin näkymätön kuin mahdollista, mutta poikani yritti tarkoituksellisesti luoda riitaa

välillämme ... hän väitti, että olin luvannut antaa hänelle suuren summan rahaa, mikä ei tietenkään ollut totta. Hänen käyttäytymisensä oli häpeämätöntä. En muista enää mistä sain äkillistä voimaa ja rohkeutta, mutta muistan sanat, jotka lausuin. Oli kuin joku muu olisi puhunut kauttani. Sanoin pojalleni, kuinka häpeällistä on, että hänen kaltaisensa aikuinen ihminen hyväksikäyttää vanhaa äitiään. Ja että minulla ei ole mitään vastuuta rahoittaa hänen elämäntapaansa [*Näyttää jännittyneeltä, puhuu todella nopeasti*]. Hän alkoi raivota ja pyyhkäisi kaikki kahvikupit ja lasit pöydältä lattialle solvaten minua. Hän sanoi, että olen pilannut hänen elämänsä, ja että velvollisuuteni on maksaa siitä hyvästä. Sitten hän tönäisi minua ... ja huusi.

Katsoin häntä silmiin ja tiesin, että mitkään järkeä puhuvat sanat eivät enää auttaisi. Kaduin heti mitä olin sanonut hänelle, ja pakenin olohuoneeseen. Hän seurasi minua ... ja alkoi lyödä kunnolla. Hän tönäisi minua jälleen ... Kaaduin pahasti pöydän kulmaa vasten ja loukkasin käteni. Oletan, että lonkkani murtui lattiaan osuessani. Siinä hetkessä näin itseni kuin ulkopuolisen silmin. Pystyin vain huutamaan. Minulla ei ole aavistustakaan mistä se tuli ... mutta se kumpusi syvältä minusta, kaikki se kipu, pelko ja... [*Näyttää hyvin surulliselta*]. Se oli kuin primitiivinen reaktio. Ajattelin: Näin kaikki loppuu, näin kuolen. Mitä sitten tapahtui, on minulle epäselvää. Myöhemmin sain tietää, että naapurini oli soittanut poliisille. Muistan kauhean kivun ja ensihoitajat... sairaalassa ympärilläni olevat hoitajat vaikuttivat kiireisiltä ja keskittyivät vain fyysiseen kipuuni. Kukaan heistä ei kysynyt, mitä minulle oli tapahtunut ja miksi. Ainoastaan huonettani siivoavalla sairaala-apulaisella, oli minulle aikaa. Hän istui sänkyyni viereen ja silitti kättäni .. Hän oli niin kiltti. Viikon sairaalassaolon jälkeen luonani kävi sosiaalityöntekijä. Hän haastatteli minua yksityiskohtaisesti viralliseen tapaan. Oli yllättävän helppoa puhua tapahtuneesta, koska tiesin, että asioiden oli muututtava. En voinut enää elää sellaista elämää. [*Korostaa sanojaan*] Se sai minut puhumaan. Halusin päästä eroon niistä pahoista tunteista ja tapahtumista, joita olin pitänyt sisälläni niin kauan.

Palattuani kotiin tunsin itseni todella sairaaksi ja tuskaiseksi, joten sosiaalityöntekijä järjesti minulle paikan kuntoutuskodista; Siellä kuulin väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden vertaistukiryhmästä, ja tiesin, että minun täytyy aloittaa uusi luku elämässäni. Syyttäjän oli pakko nostaa tapauksessani syyte. Minun annettiin olettaa kyseessä olevan selkeä tapaus, ja onneksi keskustelemme tulevasta oikeudenkäynnistä myös vertaistukiryhmässä. Olin silti peloissani, eikä kukaan kertonut minulle, miten rikosprosessi etenee tai mitä minulta odotetaan. Oikeudenkäynnin aamuna tapasin tukihenkilöni ja menimme yhdessä oikeussalille. Oli suuri helpotus, että sain hänet tuekseni. Se oli pelottava hetki, kun poikani saapui oikeussalille. Hän ei edes katsonut minua... Halusin niin kovasti puhua hänen kanssaan, halata häntä ja kysyä, kuinka hänellä menee, mutta tilanteen takia en voinut. Se oli niin kamalaa. Sitten tuli aika astua oikeussaliin... [*Pitää pitkän tauon*] Tunsin oloni kovin ahdistuneeksi...

Syyttäjää tuntui ärsyttävän se, että hänen oli käsiteltävä tapaustani, ikään kuin se olisi kaikki minun syytäni ja olisin hänen työtehtävälustassaan se sadas tyhmä äiti, joka ei osannut pitää lastaan kurissa. Hän kysyi, miksi asiasta oli nostettu niin suuri haloo. Hän sanoi: "Kai nyt kaksi järkevää aikuista pystyy sopimaan tällaisen asian oikeussalin ulkopuolella". Poikani myöntyi syyttäjän sovitteluehdotukseen nopeasti, minä taas olin hämmennyksestä sanaton ja tunsin oloni petetyksi. Tuomari oli myötätuntoisempi, ja kysyi useita kertoja, onko minulle varmasti OK sopia asia tuomioistuimen ulkopuolella. En todellakaan ollut OK asian kanssa,

mutta pelkäsin liikaa poikani ja syyttäjän reaktioita kieltäytyäkseni. Olin jälleen kerran niin turhautunut viranomaisiin ja apuun, jota en taaskaan heiltä saanut. Toiveikas oloni muuttui jälleen epätoivoksi. Poikani ei katsonut minua kertaakaan koko oikeudenkäynnin aikana. Ei kertaakaan. Mietin, miksi viranomaiset vetivät minut läpi koko stressaavan tutkinta- ja syytteenpanoprosessin vain lähettääkseen meidät takaisin kotiin ilman minkäänlaisia seurauksia tai muutoksia tilanteeseen? Tapahtumien jälkeen poikani muutti pois luotani, eikä väkivaltatilanteita ollut enää, mutta hänen vierailunsa myös harvenivat, eikä hän vastannut enää puheluihini. Olin niin huolestunut hänestä. Ei rakkautta lastaan kohtaan voi niin vain sammuttaa. Olin hyvin huolissani siitä, missä hän oli, oliko hän ollenkaan hengissä. Olin niin ahdistunut, että kävin viikottain poikani käyttämässä neulanvaihtopisteessä toivoen näkeväni hänet tai edes jonkun, joka voisi kertoa minulle missä poikani on tai onko hän edes hengissä. *[Herkistyy ja lähes itkee... Pitää pitkän tauon]*

Tapahtumista on kulunut nyt noin kuusi vuotta. En keksi, mitä olisin voinut tehdä toisin. Tiedän, että se, mitä tapahtui hänen isänsä kanssa ja aika, jolloin olin yksinhuoltajana, aiheutti hänelle toisinaan turvattomuuden tunteita. Ehkä poikani tunsu jääneensä tunnetasolla paitsi jostakin, ja huumeet täyttivät tuon tyhjyyden... En todellakaan tiedä. Mutta en halua, tai tunnen, ettei minun ole tarpeen syyttää itseäni menneistä. Siitä olen kuitenkin varma, että viranomaisia tulisi kouluttaa paremmin tunnistamaan ja ottamaan vakavasti ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu. Olisivatko he toimineet tilanteessa toisin, jos olisin ollut lapsi? Luulen niin, vaikka olin yhtä lailla puolustuskyvytön aikuisen poikani edessä. Ja ikäihmisille voi olla haasteellista sanoittaa kokemuksiaan ja tunteitaan, mutta ei se tarkoita automaattisesti, että olen vain höperö vanhus, jolla on vilkas mielikuvitus tai ongelmia muistin kanssa tullakseen vakavasti otetuksi. Ansaitsemme oikeudenmukaista kohtelua, oikeuksiemme kunnioitusta sekä asianmukaista tukea myötätuntoisilta ja asiansa osaavilta ammattilaisilta. Olen jo menettänyt poikani sekä fyysisen ja henkisen terveyteni. Olen menettänyt tarpeeksi.

ELSA: *Nousee penkiltä, käy vakavaa keskustelua puhelimesta ja yrittää pitää itsensä kasassa ja rauhallisena).* Jokainen ansaitsee mahdollisuuden saada tarinansa kuulluksi. Et voi syyttää itseäsi, Anna. Olet upea, välittävä ja tehokas ammattilainen ja ihminen ylipäättään. Tiedän, että syytät tapahtuneesta itseäsi, mutta minä en syytä sinua. Soitan sinulle vuoroni päätteeksi, niin nähdään... Lupaan. *(Nyt Elsa seisoo keskellä lavaa. Puhelun päätettyään hän purskahtaa itkuun).*

Muut hahmot näyttävät olevan ymmällään siitä, mitä heidän tulisi tehdä. He katselevat hämmentyneinä toisiaan, Elsaa, ja yleisöä kuin etsiäkseen apua. Lopulta Tom nousee, ja lähestyy Elsaa hitaasti. Hän asettaa kätensä Elsan olkapäälle. Elsa on selkeästi liikuttunut Tomin eleestä. Yksitellen jokainen hahmo lähestyy Elsaa tarjoten tukea ja lohtua. Vuorotellen hahmot kääntyvät puhumaan yleisölle.

TOM: Tuo puhelu on kenen tahansa hoitajan pahin painajainen. Anna, Elsan kollega ja ystävä, teki kotihoidon vuorolistan ja vahingossa poisti erään vanhan rouvan listalta. Kukaan ei käynyt hänen luonaan viikkoon. Rouva löydettiin kuolleena kotoaan kun virhe viimein huomattiin.

ELSA: Lupasin, että "Ketään ei jätetä".

KIIRA: Naisparan kuolema johtui inhimillisestä virheestä. Virheestä, jonka teki ylikuormittunut ja työhönsä vakavasti suhtautuva hoitaja. Tällaisten asioiden ei pitäisi tapahtua, mutta on paljon todennäköisempää, että niin tapahtuu, kun henkilökunta on uupunutta ja ylikuormittunutta. Haluaisitko, että äitisi, isoäitisi, siskosi tai veljesi päätyisi tällaisen virheen uhriksi? Tätäkö ihmiset haluavat?

INKERI: Elsa koki ennen työnsä voimaannuttavaksi ja palkitsevaksi, mutta kaikki nämä vuodet leikkauksia ja kiristyksiä työolosuhteisiin ovat uuvuttaneet hänet. Hän todella pelkää myös omaa tulevaisuuttaan. Hän on jäämässä pian eläkkeelle, ja pelkää tulevansa riippuvaiseksi palvelujärjestelmästä, joka on täysin rikki.

ELSA: Minä jätin hänet yksin.

RIITTA: Tarvitaan kokonainen kylä kasvattamaan lapsi. Sadon korjaamiseen tarvittiin myös kokonainen kylä. Ehkä myös ikäihmisen pelastamiseen vaaditaan kylä.

ELSA: Me jätimme hänet oman onnensa nojaan. (*Nousee tehottomasti ja kaikkensa antaneena*). Tänä aikana ei ole helppoa olla ikäihminen. Kaikella on rahallinen arvo. Ajattelemme yleisesti, että kaikkien pitäisi olla taloudellisesti tehokkaita ja tuottaa rahaa yhteiskunnan kassaan. Ihmiset pelkäävät kuolemaa kaikkialla maailmassa. Olemme siivonneet kuoleman elämistämme kokonaan. Ikääntyminen on nykyään vain epämukava muistutus siitä, että vanheneminen ja kuolema kohtaa lopulta meitä kaikkia. Ikäihmiset pitäisi ottaa vakavasti ja meille tulisi antaa se arvo, jonka me ansaitsemme. Kun ihmiset vain kävelisivät kaksi kuuta kengissämme... Emme me paljoa tahtoisi... ainoastaan...

JAANA:tulla kuulluksi eikä syrjityksi ikäni vuoksi pääsyssä sosiaali- ja terveystalviuihin.

INKERI:tulla vakavasti otetuksi ja suojelluksi kaltoinkohtelulta.

TOM: ...päästä takaisin töihin, jotta voisin elättää itseni.

KIIRA:tuntea oloni turvalliseksi omassa kodissani.

RIITTA:tulla kohdelluksi arvokkaasti siitä huolimatta, että minulla on muistisairaus.

ELSA: Ne tiedot ja taidot mitä meillä ikäihmisillä on, on korvaamaton resurssi nuoremmille sukupolville ja koko yhteiskunnalle. Meitä tulisi kunnioittaa ja nostaa korokkeelle, eikä piilottaa meitä koteihimme ja laitoksiin pois muiden silmistä. Me tarvitsemme ja ansaitsemme saman ihmisarvon kuin kaikki muutkin. Yksinäisyys ja syrjäyttäminen voi olla tuhoisaa. Meidän tulee yksilöinä ja yhteisönä ymmärtää, että mitä pienemmäksi elämänpiiri tulee, sitä laadukkaampaa sen sisältö tulee olla. Koko ikääntymistä koskevan keskustelun tulee muuttua. Usein parhaat ratkaisut ovat yksinkertaisia. Ihmisten asenteet ovat muutoksessa. Tavalliset ihmiset ovat yhä huolestuneempia vanhustalviuuden laadusta. Tämä on uutta, ja hyvä asia. Emme aio enää hyväksyä mitä tahansa kohtelua. Aiotko sinä? On aika alkaa vaatia muutoksia päättäjiltä. On aika muutokselle. Muistakaa, että kevään valo syntyy talven syvimmästä pimeydestä. Uusi talvisota alkaa täältä, juuri nyt. (*Toivoa ja optimismia äänessä*) Pidetään huolta siitä, että ketään ei jätetä selviytymään yksin. (*Kaikki hahmot yhteen ääneen*) Ketään ei jätetä.

VERHO LASKEUTUU

